

Op pad met...

René Houtwipper in de Zandpolder

CV R. Houtwipper

- 1991-1995 MTS Civiele Techniek
- 1996-2006 werkzaam bij Oranjewoud in diverse functies binnen het vakgebied natuur- en cultuurtechniek
- 2006-2009 projectleider Dienst Landelijk Gebied op het gebied van Rods (recreatie om de stad)
- 2009-2012 projectleider natuur- en cultuurtechniek bij RPS advies- en ingenieursbureau
- 2012-heden projectleider Gebieden bij Landschap Noord-Holland

Functies

- 2014-heden lid OR Landschap Noord-Holland

Vogelwalhalla

Geen ecooloog, hydroloog of bioloog, maar projectleider. René Houtwipper is in die zin een vreemde eend in de bijt van Landschap Noord-Holland. Toen het project Kust op Kracht, de versterking van de zeekering tussen Camperduin en Callantsoog, werd uitgevoerd zag de organisatie kans om een lang gekoesterde wens in vervulling te laten gaan: de aanleg van een groene natuurbuffer en een versterking van het Natura 2000-gebied Noordduinen. René nam dat project onder zijn hoede.

Hoe zijn jullie met dit gebied en dit project aan de slag gegaan?

“In het gebied Nollenland van Abbestede hadden we al percelen verworven met deels die karakteristieke nolletjes. In de negentiger jaren hebben we dat karakter verder versterkt door het graven van waterpartijen en het aanleggen van nieuwe nolletjes. Als ambitie is toen gelijk al verwoord dat wij graag een binnenduinrand zouden creëren met een sterkere aansluiting op het Natura 2000-gebied de Noordduinen – de smalle strook duinen tussen Den Helder en Callantsoog zonder binnenduinrand en met een steile abrupte overgang naar de polders (red.). We wilden een versteviging van een zeer smal Natura 2000-gebied bewerkstelligen en daarmee ook de veiligheid en toekomstgarantie vergroten.

Na de realisatie van Nollenland van Abbestede, dat toen nog geen Natura 2000-status had, hebben we gezegd: we hebben de ambitie om nog meer te doen. We hebben toen percelen aangekocht in fase 1 van de Zandpolder en snel daarna konden we fase 2 ook aankopen (zie kader). Toen zijn we met de provincie om tafel gaan zitten en hebben gezegd: als jullie onze ambitie delen dan zouden jullie je begrenzing van het Natura 2000-gebied moeten aanpassen. Uiteindelijk zijn Nollenland van Abbestede en Zandpolder fase 1 als Natura 2000-gebied begrensd. Het zou mooi zijn als ook fase 2 en fase 3 die status krijgen. Op voorhand zijn beide wel aangewezen als Natuurnetwerk Nederland (NNN). Daar-

mee heb je nog niet het inrichtingsbudget, maar dan heb je in ieder geval wel de voorwaarden om in de toekomst verder te gaan met de natuur. Wat wij verder graag zien is dat er iets gedaan wordt aan de recreatiedruk op dit gebied. Straks ben je kwijt waar dit gebied bekend om is: rust en ruimte. Dus er moet een gezond evenwicht zijn tussen de ontwikkelingen op het gebied van de recreatie en de natuur. Tussen Callantsoog en Groote Keeten hebben we de mogelijkheid om dat te realiseren. Daar

krijgen we nu de handen voor op elkaar.

De gemeente Schagen, het hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en de provincie Noord-Holland ondersteunen alle drie de ambitie om hier een groene natuurbuffer te realiseren.”

Het gebied is nu aangewezen als NNN, als verbindingzone. Zat dat al in de plannen?

“Nee, het provinciaal kader verwoordde in het meerjarenprogramma groen dat het de ambitie was om recreatie en natuur verder

te ontwikkelen. Dat kader geeft aan waar voor natuurorganisaties kansen liggen om percelen te verwerven die mogelijk als NNN begreemd zouden kunnen worden en dan voor eventuele inrichtingssubsidie of beheersubsidie in aanmerking komen. Elke organisatie probeert de kansen te grijpen die er liggen. Het resultaat op grote schaal is dat het hele gebied van de kust tot aan het Amstelmeer uit losse stapstenen bestaat. Onze ambitie is om een aangesloten gebied te realiseren waardoor al die stapstenen met elkaar verbonden worden. Hier in de Zandpolder lukt het ons om dit op kleinere schaal met partijen samen te doen.”

Zandpolder 2 is vooral bedoeld als broeden- en foeragegebied?

“Oorspronkelijk was het ons idee om te verschralen, om de voedselrijke toplaag af te graven en vervolgens onder invloed van kwelwater de zilte graslandvegetatie te ontwikkelen. Wat er toen gebeurde, en dat heeft te maken met Kust op Kracht (versterking van de kust van Noord-Holland, zodat deze weer aan de veiligheidseisen voldoet (red.)), is dat het hoogheemraadschap, als de partij die de boel trekt, zocht naar compenserende en mitigerende maatregelen. Ze kwamen bij ons, wisten dat de provincie al akkoord was met onze plannen en dat de financiering rond was en vroegen: zouden jullie bereid zijn fase 2 zoda-

nig aan te passen dat het voldoet aan wat wij moeten compenseren en mitigeren? Dat is voor ons best wel even een afweging geweest, omdat je misschien principieel wel bezwaren hebt tegen wat er gebeurt op en rondom de Hondsbossche en Pettemmer Zeewering. Er gaat hoe dan ook natuur verloren. Er zijn een zestigtal strekdammen verdwenen onder het zand. Dit waren voedselbronnen voor steenlopers en trekvogels. Daarnaast is natuurlijk ook het zeeleven een periode ontworicht door de ingrepen. Het kustverstergingsproject had echter een groter belang en dat is de veiligheid van ons land. Daar kun je je eeuwig tegen blijven verzetten of je kunt samenwerken om een zo goed mogelijke invulling te geven aan die compenserende en mitigerende maatregelen. Dat laatste had uiteindelijk onze voorkeur.”

Voor voedsel was ze toch al gecompenseerd door op een aantal strekdammen elasto-coast (breuksteen verlijmd met een polyurethaan) aan te brengen waardoor schelpdieren er zich makkelijker vestigen?

“Klopt, maar dat vond men niet voldoende. De strekdammen zijn maar een deel van de oplossing. Daarnaast moesten er ook hoogwatervluchtplaatsen worden gerealiseerd. Allerlei vogelwerkgroepen hebben met een enorm vergrootglas gekeken naar wat ze in het kader van de kustversterking wilden gaan doen. Men vond dat er ruimhartig gecompenseerd moest worden in de binnenduinrand.”

Maar de compensatie hier in Zandpolder 2 levert geen schelpdieren maar wormpjes op.

“Klopt, wat wij hier gecompenseerd hebben is gericht op de scholekster, steenloper en dergelijke soorten en niet op de zeediertjes an sich. De strekdammen verdwijnen bij vloed onder water. Dan zoeken de vogels in de binnenduinrand een plaats om te kunnen foerageren of broeden. Wij hebben van Zandpolder 2 zo’n hoogwatervluchtplaats gemaakt. Volgens het oorspronkelijke plan is eerst de bovengrond afgegraven. Maar daarmee voldoe je niet aan de eis van foerageren, want je moet eigenlijk een lopend banket creëren. Dus nadat we het oorspronkelijke plan hadden uitgevoerd, hebben we weer een voedselrijke toplaag teruggebracht. Dat hebben

we op verschillende manieren gedaan. Van een camping die verder ontwikkeld moest worden, hebben we de toplaag bemonsterd. Die zat barstensvol wormen en hebben we hier aangebracht. Op andere plekken hebben we mest aangebracht, boven op het zand en afgedekt met een laagje grond. Op weer een andere plek hebben we grond aangebracht en later extra wormen ingebracht. Elders hebben we maaisel uit het Zwanewater opgebracht. Dus op verschillende plekken hebben we op verschillende manieren getracht het bodemleven te verbeteren. Het is een pilot, voor zover ik weet is het nog niet eerder met dit doel gedaan, en daarom monitoren we ook. We zijn nog voorzichtig want het project is pas een jaar oud, maar er zijn al redelijk positieve resultaten.

Het klinkt heel dubbel, eerst afgraven en dan weer grond opbrengen. Maar daarmee waren we ook gelijk de bollengrond kwijt waar veel gif in zit.”

Ja, hoe zit dat met het gif en de ontwikkeling van natuurgebieden hier?

“Daar kun je onderzoek naar doen. Je weet op het moment dat je bollengrond overneemt dat de grond de eerste 20-40 centimeter continu is omgewerkt en bespoten, soms zelfs dieper. Je kunt onderzoek doen naar hoe diep het gif in de grond gepenetreerd is. Dat viel hier wel mee. Het spuiten van gewasbeschermingsmiddelen zelf is aan allerlei regels gebonden. Het is echt niet zo dat er enorme sproeiwolken achter zo’n spuit hangen. Het effect van overwaaien en drift naar het oppervlaktewater is gering. Is de situatie daarmee hier ideaal? Nee, zeker niet. Maar aan de andere kant is dat het mooie van Nederland, een bollenkwekerij en natuur naast elkaar. Daar heb je mee te dealen.”

We kijken nu naar Zandpolder 3. Wat hebben jullie hier gedaan?

“We hadden hier al zo’n 3 ha grond aangekocht. En ergens zat het ons niet lekker dat we Zandpolder 2 niet helemaal hadden kunnen inrichten volgens plan. De samenwerking met het hoogheemraadschap en de provincie was goed. Dus dan leg je dat op een gegeven moment op tafel. En toen ging het snel. We hebben hier gerealiseerd wat we in Zandpolder 2 oorspron-

kelijk van plan waren. Hier zitten we dus na afgraving op het kale zand, waarop we plaatselijk schelpen hebben aangebracht. We doen er verder niets aan en hopen dat er zich onder invloed van zoute kwel een bijzondere vegetatie ontwikkelt. Het is nog te vroeg om te zeggen of dat lukt. Er zijn al wel eerste indicatoren gevonden. Met Zandpolder 1 hebben we al wat meer ervaring. De schelpeneilanden daar zijn met name interessant voor de vogels om op te kunnen verblijven en om op te kunnen broeden. Ook Zandpolder fase 2 heeft heel veel aantrekkingskracht op vogels. Alleen het broedsucces is niet heel erg groot. Hoe dat komt? Waarschijnlijk door de vos. Wat we hier in Zandpolder 3 extra gaan doen is een vossenraster plaatsen rondom het hele

perceel ten tijde van het broedseizoen. In een ander gebied in de kop van NH hebben we daar al goede resultaten mee behaald.”

Wat moet hier broeden in de Zandpolder?

“Sinds 2012 vinden er broedvogeltellingen plaats, vooral van landelijke schaarse broedvogels, waarvoor SOVON Vogelonderzoek Nederland een landelijke dekking nastreeft. In Zandpolder fase 1 en 2 zijn gespot: dodaars, kluut, bontbekplevier, kleine plevier, stormmeeuw en visdief. Daarnaast zijn nog soorten waargenomen als slobbeend, kuifeend, Kievit, scholekster, tureluur en graspieper. Tevens is, er het afgelopen jaar gestart met het verzamelen van gegevens over doortrekkende steltlopers, met nadruk op de soorten die zou-

den kunnen profiteren van de Zandpolder. In de meeste maanden van de periode juli 2014 tot en met september 2015 werden de scholekster, steenloper en bonte strandloper waargenomen. Daarnaast waren voor een kortere periode onder meer ook aanwezig: drieteenstrandloper, Temminck strandloper, grauwe franjepoot en grutto. In Zandpolder fase 3 zijn inmiddels de bontbekplevier, kleine strandloper, oeverloper en kluut aangetroffen.

Daarmee kunnen wij toch wel spreken van een waar luilekkerland voor vogels.”

Krijg je veel respons van je leden op deze gebieden?

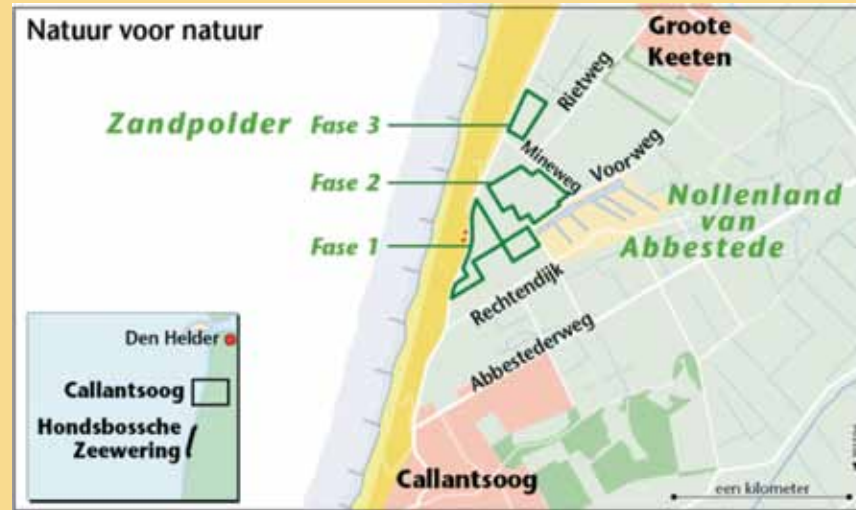
“Ja, we krijgen veel positieve respons, onder andere bij excursies. Wat ik al eerder aangaf, de ontwikkelingen hier bij de zeewering liggen onder een vergrootglas. Dus als we iets organiseren komt men hier naartoe. Ook de critici, zoals vogelwerkgroepen die in het verleden tegen waren. En die zijn nu om. Bijvoorbeeld de Vogelwerkgroep Alkmaar die hier laatst was is laaiend enthousiast. Je kunt discussiëren of Zandpolder 100% compensatie voor de steenloper biedt, maar dat dit een vogelwalhalla is, dat wordt door iedereen beaamd.”

**BAREND HAZELEGER &
JOS DEKKER**

Zandpolder

Tussen Callantsoog en Groote Keten ontwikkelt Landschap Noord-Holland in de binnenduinrand een nieuw natuurgebied, de Zandpolder. Het gebied is deels bedoeld als compensatie voor het verdwijnen van 60 strekdammen langs het strand als gevolg van de kustversterking. Die strekdammen boden voedsel voor trekvogels, zoals de steenloper. De Zandpolder dient dus als foerageergebied voor vogels, als vluchtplaats bij hoogwater en ook als verbindingzone tussen de Noorduinen in het noorden en Nollenland van Abbestede in het zuidoosten. Zandpolder fase 1 is in 2012 aangelegd en 6 ha groot. Het dient als verbindingzone tussen Nollenland en Noorduinen. Fase 2, opgeleverd in 2013 en 8 ha groot, compenseert de verdwenen strekdammen van Hondsbossche en Pettemer Zeewering en moet een 'luilekkerland' voor steltlopers worden. Zandpolder fase 3 is 5 ha, aangelegd in 2015 en bedoeld voor de ontwikkeling van nat schraal grasland met vegetaties uit het dotterbloem-, zwarte zegge- en

dwergbiezenverbond. Daarnaast moet het gebied dienen als broedgebied voor sterns en plevieren. Alle drie de gebieden zijn eigendom van Landschap Noord-Holland en aangelegd op voormalige bollengrond. De ontwikkeling van fase 2 en 3 is mede gefinancierd door het ruimtelijk kwaliteitsprogramma Kust op Kracht. Dit programma versterkt de kust van Noord-Holland zodat deze weer aan de veiligheidseisen voldoet. De Hondsbossche en Pettemer Zeewering zijn versterkt met nieuwe duinen en een verbreed strand. Het programma financiert ook projecten voor versterking van economie, recreatie, toerisme en natuur.

Het ontwerp van de Zandpolder is (losjes) geïnspireerd op de landschappelijke situatie aan het eind van de 16e eeuw. In de late middeleeuwen was Callantsoog, toen Oghe geheten, een Waddeneiland bestaande uit een complex van sikkelvormige duinen met de rug naar het zuidwesten gekeerd. In de luwte daarvan vond opslibbing plaats en werden poldertjes bedijkt. De Allerheiligenvloed van 1570 doorbrak de zeewering en polderdijken, ruïneerde het aangewonnen land en vormde geulen en wielen. Dat patroon met hoogten en laagten, droge en natte gedeelten is min of meer in het ontwerp van de Zandpolder terug te vinden.